

Юрій Плекан
*кандидат історичних наук, доцент Коломийського інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Покутяни у представницьких органах Австрійської імперії (II пол. XIX – поч. XX ст.)

У статті розглядаються питання виборчих змагань за представництво інт ересів українців Галичини в австрійському парламенті та галицькому крайовому сеймі, а також діяльність депутатів від Покуття в боротьбі за розширення їх соціально-політичних прав та свобод.

***Ключові слова:** українське питання, польсько-українські відносини, галицький сейм, поділ Галичини, виборча реформа, австрійський парламент, панівна нація, виборчий округ.*

Незважаючи на те, що в XIX – на початку XX ст. українське селянство було найбільш багато чисельною частиною населення Галичини та Буковини, воно зазнавало постійних утисків і в політичних правах з боку польської адміністрації та шляхти. Тому селянство було на тривалий час позбавлене можливості впливати на суспільно-політичне життя в краї та імперії загалом. Лише до першого державного сейму Австрії, який засідав з 10.07.1848 р. і нараховував 393 посла, було обрано 96 депутатів з Галичини та Буковини, з них 35 українців. А серед них було 23 селянина, 8 священників та 4 світських інтелігентів (адвокатів, вчителів, лікарів – Ю.П.) [6, с. 131]. Так, з теренів Покуття до першого парламенту було обрано лише представників селян. Зокрема з виборчого округу Городенка обрано Круховського Івана, з округу Коломия Лесюка Степана, з округу Снятин Ничипорука Степана, з округу Кути Івана Ришка [3, с. 71].

В період 1861 – 1873 рр., на підставі нової цісарської конституції відомої в літературі як “Лютневий патент” виданої 26 лютого 1861 р., депутати до австрійського парламенту від Галичини обирались безпосередньо у Галицькому Сеймі. В цей період Покуття в парламенті від українців краю репрезентували такі особи. Зокрема, під час каденції 1861 – 66 рр.: селянин,

війт с. Верхній Вербіж Коломийського повіту Микола Ковбасюк від Коломийсько – Печеніжинсько – Гвіздецького виборчого округу.

У 1867 – 69 рр. був обраний селянин Микола Ковбасюк з Коломийсько – Печеніжинсько – Гвіздецької округи. Він був заможним селянином, сільським війтом обирався також до повітового віділу та Коломийської повітової Ради. У сеймі та парламенті виступав на захист українських селян Галичини, за повернення селянам лісів і пасовищ, захоплених панами, розширення селянського самоврядування, навчання українською мовою у школах Галичини та запровадження української мови у діловодство державних установ.

В період парламентської каденції 1870 – 76 рр. від виборчої округи Городенка – Обертин обраний селянин з с. Тишківці Василь Цалковський, який входив до “Польського кола” (польської фракції у сеймі – Ю.П.).

В період парламентської каденції 1897 – 1904 рр. від округу Коломия-Снятин –Косів обрано адвоката Теофіла Окуневського. У 1902 р. від виборчої округи Коломия – Городенка – Снятин – Косів – Надвірна (курія більших посілостей) обрано поляка Генріка Веловеїські, та поляка д-ра Ян Длужанські від виборчої округи Коломия – Снятин – Косів (курія сільських громад). У 1899 – 1911 рр. від виборчої округи Коломия – Печеніжин – Гвіздець – Надвірна – Делятин – Богородчани – Солотвино – Косів – Кути – Жабє – Снятин – Заболотів – Городенка – Обертин (від загальної курії) обрано спольщеного вірменина, дідича Стефана Мойса – Росохацького. У 1900 – 1906 рр. від виборчої округи Коломия – Бучач – Снятин (від курії міст) обрано єврея д-ра Натана Сейнфельда [2, с. 36].

В період 1907 – 1911 рр. депутатом австрійського парламенту було обрано Миколу Глібовицького, українського письменника і громадсько-культурного діяча москвофільського напрямку. Народився в с. Черемхів Коломийського п-ту у родині священника. Закінчив юридичний факультет Віденського університету [7, с. 97].

В період 1908 – 1918 рр. послом австрійського парламенту був і відомий галицький письменник, громадсько-політичний діяч, перекладач Василь Стефаник, який до початку першої світової війни проживав на Снятинщині.

У 1907 р. з виборчої округи Коломия, було обрано адвоката, радикала Кирила Трильовського, він був послом в період 1907 – 1911 рр. та в 1911 – 1918 рр. Також в 1911 р. з виборчого округу Коломия було обрано депутатом також члена радикальної партії селянина з с. Спас Коломийського повіту Павла Лаврука, та поляка Свободу з виборчої округи Коломия – Косів. Слід відмітити, що парламентська діяльність українських послів, адвокатів Теофіла Окуневського та Кирила Трильовського була надзвичайно активною та пов'язана з вирішенням нагальних та актуальних для українського населення Галичини питань. Їхня діяльність не обмежувалась лише виступами з парламентської трибуни по різного роду питанням загально-австрійського значення та вирішення нагальних проблем українців Галичини, але й наполегливою та клопіткою роботою серед своїх виборців, поданням петицій та запитів до різних держустанов, активною участю в організації та проведенню масових віч в різних містах краю [1, с. 52].

Окремо потрібно відмітити обраних послів з теренів Покуття до Галицького сейму у вказаний період. Вперше Галицький сейм як і інші 17 провінційних сеймів імперії був скликаний у 1861 році, в зв'язку із відновленням конституції відповідно до “Жовтневого диплому” 1860 р. Сейм складався з 150 осіб. З них 9-ть послів – вірілістів: єпископів Львівських всіх трьох обрядів, обох єпископів Перемиських, єпископа Тарнівського, єпископа Станіславівського, ректорів Львівського та Краківського університетів. Всього обиралися 141 посол: з курії великої земельної власності – 44, від торгово-промислових палат – 3, міської курії – 20, з курії малої земельної власності (сільської) – 74 [8, с. 22].

Виборче законодавство як до австрійського парламенту, так і до сейму Галичини, встановлювало нерівномірне та непропорційне співвідношення депутатських мандатів від різних верств населення. Так, представники великої земельної власності та платники високих податків, що становили 0,4%

загального числа населення, мали забезпечено близько 30% сеймових мандатів. Представники від міст і торгово-промислових палат становили 4,1% населення і мали 15% мандатів, селянство та міщани малих містечок відповідно 95,5% та отримували решту місць. Грубо ігнорувався виборчою системою і національний фактор. Перші три курії давали лише польських послів, українці могли пройти лише в четвертій в 48-и з 51 повітів Східної Галичини [5, с. 51].

В період каденції 1861- 66 рр. від округи Коломия – Гвіздець – Печеніжин обрано згадуваного вже селянина, вйта с. Верхній Вербіж Коломийського повіту Миколу Ковбасюка, Миколу Лавриновича селянина з с. Пнів від округу Надвірна – Делятин та селянина Гриця Процака від округу Городенка – Обертин.

В період 1867 – 69 рр. знову обрано Миколу Ковбасюка від округу Коломия – Гвіздець – Печеніжин, Костя Лепкалюка від округу Косів – Кути та о. Івана Озаркевича, греко-католицького священика, Снятинського декана, депутата Снятинської повітової ради від округу Снятин – Заболотів [4, с. 108].

До Сейму в період каденції 1870 – 76 рр. обрано греко-католицького священика пароха с. Корнич Коломийського повіту Івана Левицького від округу Коломия – Гвіздець – Печеніжин, від округу Снятин – Заболотів греко-католицького священика Івана Озаркевича та від округу Городенка – Обертин селянина с. Тишківці Василя Цалковського.

В період каденції Сейму у 1877 – 1882 рр. від округу Снятин – Заболотів обрано греко-католицького священика, Снятинського декана Михайла Коржинського. В період 1883 – 89 рр. від округу Снятин – Заболотів судового радника з містечка Заболотів (нині Снятинський р-н Івано – Франківської обл.) д-ра Тита Сінгалевича [8, с. 136, 163].

В період 1889 – 1895 рр. та 1895 – 1901 рр. від округу Снятин – Заболотів обрано греко-католицького священика, пароха с. Стецева Кирила Гаморака, та відомого адвоката, члена – засновника української радикальної партії Теофіла Окуневського від м. Коломиї. Також, д-р Окуневський був обраний до Сейму у період останньої каденції 1913 – 14 рр., а також від округу

Коломия в цей період був обраний відомий радикальний діяч, адвокат Кирило Трильовський.

Література:

1. Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848 – 1939 рр. / Ігор Андрухів, Петро Арсенич. – Ів. – Франківськ, 1996. – 79 с.
2. Депутат // Енциклопедія Коломийщини. – Зшиток 5, літера Д. – Коломия, 2007. – С. 36 – 38.
3. Левицька Ів. Українці в першій Австрійській соймі 1848-1849 р. / Іванна Левицька. // Життя і знання. – 1929. – Ч. 3. – С. 71 – 74.
4. Морозюк В. Помяник /Володимир Морозюк. – Івано-Франківськ, 2005. – 224 с.; Морозюк В. Помяник – 3 /Володимир Морозюк. – Івано-Франківськ, 2006. – 192 с.
5. Плекан Ю. Боротьба за реформу виборчого законодавства до Австрійського парламенту та Галицького сейму (кінець XIX – початок XX ст.) / Юрій Плекан. – Ів. - Франківськ, 2008. – 204 с.
6. Плекан Ю. Українські депутати австрійського парламенту (XIX – поч. XX ст.) /Юрій Плекан. // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці, 2008. – Вип. 376 – 377. – С. 131 – 133.
7. Полек В. Біографічний словник Прикарпаття /Володимир Полек. – Ів.-Франківськ, 1993. – Зошити 1 – 17. – 272 с.
8. Чорновол І. Українська фракція галицького крайового сейму. 1861 – 1901 рр. (нарис з історії українського парламентаризму) /Ігор Чорновол. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 288 с.